

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΣΕ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του, στις 3 Μαΐου 2017, με την εξής σύνθεση : Ανδρονίκη Θεοτοκάτου, Πρόεδρος, Ιωάννης Σαρμάς, Χρυσούλα Καραμαδούκη, Μαρία Βλαχάκη, Άννα Λιγωμένου, Γεωργία Μαραγκού, Αγγελική Μαυρουδή και Κωνσταντίνος Κωστόπουλος, Αντιπρόεδροι, Γεώργιος Βοΐλης, Βασιλική Ανδρεοπούλου, Μαρία Αθανασοπούλου, Ασημίνα Σαντοριναίου, Ελένη Λυκεσά, Σταμάτιος Πουλής, Αγγελική Μυλωνά, Γεωργία Τζομάκα, Θεολογία Γναρδέλλη, Βιργινία Σκεύη, Κωνσταντίνος Εφεντάκης, Βασιλική Σοφιανού, Αγγελική Πανουτσακοπούλου, Δέσποινα Τζούμα, Ευφροσύνη Παπαθεοδώρου, Βασιλική Προβίδη, Κωνσταντίνος Παραθύρας, Ασημίνα Σακελλαρίου (εισηγήτρια), Αργυρώ Μαυρομάτη, Ευαγγελία Σεραφή, Κωνσταντίνος Κρέπης, Ειρήνη Κατσικέρη, Γεωργία Παπαναγοπούλου και Νεκταρία Δουλιανάκη, Σύμβουλοι. Γραμματέας η Ελένη Αυγουστόγλου.

Γενικός Επίτροπος Επικρατείας : Μιχαήλ Ζυμής.

Για να δικάσει την από 28 Δεκεμβρίου 2015 (ημερομηνία κατάθεσης στην Υπηρεσία Επιτρόπου ... .., Α.Β.Δ. .../2015) αίτηση του νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου (ν.π.δ.δ.), με την επωνυμία «Δήμος ...», ως καθολικού διαδόχου του ν.π.δ.δ. με την επωνυμία «Δήμος ...», που εδρεύει στ... (οδός ...) και εκπροσωπείται νόμιμα, ο οποίος παραστάθηκε διά του πληρεξουσίου δικηγόρου του Στυλιανού Μαυρίδη (Α.Μ./Δ.Σ. ... ..)

κ α τ ά : α) του Ελληνικού Δημοσίου, νόμιμα εκπροσωπούμενου από τον Υπουργό Οικονομικών, το οποίο παραστάθηκε διά του Νομικού Συμβούλου του Κράτους Νικολάου Καραγιώργη.

Με την αίτηση αυτή, το αιτούν επιδιώκει την αναίρεση της 6079/2015 απόφασης του Ι Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε το Δικαστήριο άκουσε :

Τον πληρεξούσιου δικηγόρου του αιτούντος, ο οποίος ζήτησε να γίνει δεκτή η αίτηση αναίρεσης.

Τον εκπρόσωπο του Ελληνικού Δημοσίου, ο οποίος ζήτησε την απόρριψη της αίτησης. Και

Τον Γενικό Επίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, ο οποίος ανέπτυξε την από 3.5.2017 γνώμη του και πρότεινε την απόρριψη αυτής.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το Δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη, με παρόντες τους Δικαστές που έλαβαν μέρος στη συζήτηση της υπόθεσης, εκτός από τις Αντιπροέδρους Χρυσούλα Καραμαδούκη (ήδη Γενική Επίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο), Άννα Λιγωμάνου και Αγγελική Μαυρουδή, καθώς και τους Συμβούλους Γεώργιο Βοΐλη, Ασημίνα Σαντοριναίου και Ελένη Λυκεσά, που είχαν κώλυμα (άρθρα 11 παρ. 2 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 4129/2013 και 78 παρ. 2 του π.δ. 1225/1981). Επίσης η Σύμβουλος Νεκταρία Δπουλιανάκη αποχώρησε από τη διάσκεψη, σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 2 του ν. 1968/1991.

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα και

Σκέφθηκε σύμφωνα με το νόμο

Αποφάσισε τα εξής:

I. Η υπό κρίση αίτηση, όπως συμπληρώνεται με το από 26.4.2017 παραδεκτώως κατατεθέν υπόμνημα, για την άσκηση της οποίας δεν απαιτείται, ως εκ της ιδιότητας του αναιρεσείοντος ως ν.π.δ.δ., η καταβολή παραβόλου, σύμφωνα με τα άρθρα 61 παρ. 1 και 117 του π.δ/τος 1225/1981 «Περί εκτελέσεως των περί Ελεγκτικού Συνεδρίου διατάξεων» (Α' 304) και 73 παρ. 1 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, κυρωθέντος με το άρθρο πρώτο του ν. 4129/2013 (Α' 52), έχει ασκηθεί νομοτύπως και εμπροθέσμως, συνεπώς είναι τυπικά δεκτή και πρέπει να εξεταστεί περαιτέρω, κατ' αντιμωλία των διαδίκων.

II. Με την ένδικη αίτηση ζητείται η αναίρεση της 6079/2015 οριστικής απόφασης του I Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου, με την οποία απορρίφθηκε έφεση του αναιρεσείοντος κατά της .../Α.Πλ. .../12.9.2011 απόφασης του Υφυπουργού Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, περί επιβολής σε βάρος του, ως οιονεί καθολικού διαδόχου του τέως Δήμου ..., δημοσιονομικής διόρθωσης ποσού 692.758 ευρώ, ως αχρεώτητας καταβληθέντος στο πλαίσιο χρηματοδότησης από πόρους του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (Ε.Τ.Π.Α.) και από εθνικούς πόρους, της Πράξης «Ανάπλαση Οδού ... Δήμου ...», που είχε ενταχθεί στο μέτρο 3.8 «Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Αστικής Ανάπτυξης σε Τυπικές Ζώνες Μικρής Κλίμακας ΕΤΠΑ» του άξονα προτεραιότητας 3. «Μείωση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων στην ...» του περιφερειακού επιχειρησιακού προγράμματος (Π.Ε.Π.) ... 2000-2006, με την αιτιολογία ότι οι παρατυπίες στις

οποίες υπέπεσε ο τέως Δήμος ..., ενόψει της σοβαρότητάς τους, δικαιολογούν την αναζήτηση της δοθείσας σε αυτόν συνολικής χρηματοδότησης.

III. Με την κρινόμενη αίτηση αναίρεσης, ο αναιρεσείων προβάλλει τις ακόλουθες αιτιάσεις: α) εσφαλμένη ερμηνεία των άρθρων 4 και 6 του ν. 2860/2000, υπό την ειδικότερη μορφή της εσφαλμένης υπαγωγής των διαπιστωθέντων πραγματικών περιστατικών (εκ πλαγίου παράβαση νόμου), β) συνδρομή συγγνωστής πλάνης των οργάνων του αναιρεσείοντος αναφορικά με την υποχρέωση τοποθέτησης κιγκλιδώματος κατά μήκος της διερχόμενης στην οδό ... σιδηροδρομικής γραμμής και γ) εσφαλμένη ερμηνεία των αρχών της αναλογικότητας και της χρηστής διοίκησης.

IV. A. Με τον Κανονισμό (ΕΚ) 1260/1999 του Συμβουλίου της 21^{ης} Ιουνίου 1999 «Περί Γενικών Διατάξεων για τα διαρθρωτικά Ταμεία» (L 161/26.6.1999), οργανώθηκε το θεσμικό καθεστώς των χρηματοδοτικών παρεμβάσεων των διαρθρωτικών Ταμείων της Κοινότητας, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (Ε.Τ.Π.Α. άρθρο 2 παρ. 1), με σκοπό την επίτευξη των γενικών στόχων που καθορίζονται στα άρθρα 158 και 160 της Συνθήκης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο χρόνο έκδοσης του οικείου Κανονισμού (ήδη άρθρα 174 και 176 ΣΛΕΕ), δηλαδή την ενίσχυση της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής της Κοινότητας, μέσω της άμβλυνσης των διαφορών μεταξύ των επιπέδων ανάπτυξης των διαφόρων περιοχών. Ειδικότερα, ο ως άνω Κανονισμός ορίζει, μεταξύ άλλων, στο άρθρο 9, υπό τον τίτλο «Ορισμοί», ότι: «Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, νοούνται ως: α) ... ε) *παρεμβάσεις*: οι μορφές παρέμβασης των Ταμείων ήτοι: i) τα επιχειρησιακά προγράμματα ...

στ) *επιχειρησιακό πρόγραμμα*: το εγκριθέν από την Επιτροπή έγγραφο που αποσκοπεί στην εφαρμογή ενός κοινοτικού πλαισίου στήριξης και περιέχει ένα συνεπές σύνολο αξόνων προτεραιότητας αποτελουμένων από πολυετή μέτρα ...

ι) *μέτρο*: το μέσο με το οποίο υλοποιείται ένας άξονας προτεραιότητας σε πολυετή βάση και το οποίο επιτρέπει τη χρηματοδότηση των πράξεων ...

ια) *πράξη*: κάθε έργο ή δράση που εκτελείται από τους τελικούς δικαιούχους των παρεμβάσεων, ιβ) *τελικοί δικαιούχοι*: οι φορείς και οι επιχειρήσεις του δημοσίου (...) που είναι αρμόδιες για την εκτέλεση των πράξεων», στο άρθρο 12, υπό τον τίτλο «Συμβατότητα», ότι: «Οι πράξεις που χρηματοδοτούνται από τα Ταμεία (...) πρέπει να είναι σύμφωνες προς τις διατάξεις της συνθήκης και των πράξεων που θεσπίζονται δυνάμει αυτής, καθώς και προς τις κοινοτικές πολιτικές και δράσεις», στο άρθρο 30, ότι: «1. Οι δαπάνες που συνδέονται με πράξεις είναι επιλέξιμες για συμμετοχή των Ταμείων μόνον εάν οι πράξεις αυτές εντάσσονται στην αφορώμενη παρέμβαση. (...) 3. Οι συναφείς εθνικοί κανόνες εφαρμόζονται στις επιλέξιμες δαπάνες (...), στο άρθρο 38, ότι: «1. Με την επιφύλαξη της ευθύνης της Επιτροπής για την εκτέλεση του γενικού προϋπολογισμού των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, τα κράτη μέλη φέρουν την ευθύνη σε πρώτο βαθμό για τον δημοσιονομικό έλεγχο των παρεμβάσεων. Για το σκοπό αυτό, λαμβάνουν ιδίως τα ακόλουθα μέτρα: α) εξακριβώνουν ότι έχουν δημιουργηθεί και εφαρμόζονται συστήματα διαχείρισης και ελέγχου, κατά τρόπον ώστε να εξασφαλίζεται η αποτελεσματική και ορθή χρησιμοποίηση των κοινοτικών κονδυλίων, β) ... γ) διασφαλίζουν ότι η διαχείριση των παρεμβάσεων γίνεται σύμφωνα με το σύνολο των εφαρμοστέων κοινοτικών κανόνων και ότι τα κονδύλια που τίθενται στη διάθεσή τους χρησιμοποιούνται σύμφωνα με τις

αρχές της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης (...) η) ανακτούν τα ποσά που ενδεχομένως έχουν απολεσθεί λόγω παρατυπιών οι οποίες διαπιστώθηκαν (...)» και στο άρθρο 39, υπό τον τίτλο «Δημοσιονομικές διορθώσεις», ότι: «1. Τα κράτη μέλη φέρουν κατά πρώτο λόγο την ευθύνη για τη δίωξη των παρατυπιών, ενεργώντας κατόπιν αποδείξεων για οιαδήποτε μείζονα τροποποίηση επηρεάζει τη φύση ή τους όρους εφαρμογής ή ελέγχου μιας παρέμβασης, και πραγματοποιώντας τις αναγκαίες δημοσιονομικές διορθώσεις. Το κράτος μέλος πραγματοποιεί τις δημοσιονομικές διορθώσεις που απαιτούνται σε σχέση με την επί μέρους ή τη συστηματικής φύσεως παρατυπία. Οι διορθώσεις που πραγματοποιούνται από το κράτος μέλος συνίστανται σε ολική ή μερική κατάργηση της σχετικής κοινοτικής συμμετοχής (...)». Συναφώς, ο εκτελεστικός Κανονισμός (ΕΚ) 448/2001 της Επιτροπής για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων του ως άνω Κανονισμού όσον αφορά τη διαδικασία διενέργειας δημοσιονομικών διορθώσεων στην παρέμβαση που χορηγείται στο πλαίσιο των διαρθρωτικών Ταμείων (L 64/6.3.2001), στο άρθρο 2 του Κεφαλαίου II, υπό τον τίτλο «Δημοσιονομικές διορθώσεις που πραγματοποιούν τα κράτη μέλη», ορίζει ότι: «1. Αν πρόκειται για συστηματική παρατυπία, πρέπει να εξετάζονται βάσει του άρθρου 39 παράγραφος 1 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1260/1999, όλες οι πράξεις που ενδέχεται να έχουν επηρεασθεί σχετικά. 2. Όταν καταργείται, εξ ολοκλήρου ή εν μέρει η κοινοτική συνδρομή, τα κράτη μέλη λαμβάνουν υπόψη τη φύση και τη σοβαρότητα των παρατυπιών, καθώς και τις δημοσιονομικές απώλειες των ταμείων».

B. Ο Κανονισμός 2988/1995 του Συμβουλίου, της 18^{ης} Δεκεμβρίου 1995, σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των

Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (L 312/23.12.1995), ορίζει στον ΤΙΤΛΟ Ι «Γενικές αρχές», άρθρο 1 αυτού, ότι: «1. Για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων θεσπίζονται γενικοί κανόνες σχετικά με ομοιογενείς ελέγχους, καθώς και με διοικητικά μέτρα και κυρώσεις για τις παρατυπίες βάσει του κοινοτικού δικαίου. 2. Παρατυπία συνιστά κάθε παράβαση διάταξης του κοινοτικού δικαίου που προκύπτει από πράξη ή παράλειψη ενός οικονομικού φορέα, με πραγματικό ή ενδεχόμενο αποτέλεσμα να ζημιωθεί ο γενικός προϋπολογισμός των Κοινοτήτων ή προϋπολογισμός διαχειριζόμενος από τις Κοινοότητες, είτε με τη μείωση ή ματαίωση εσόδων που προέρχονται από ίδιους πόρους που εισπράττονται απευθείας για λογαριασμό της Κοινοτητας, είτε με αδικαιολόγητη δαπάνη», στο άρθρο 2, ότι: «1. Οι έλεγχοι και τα διοικητικά μέτρα και κυρώσεις θεσπίζονται μόνον εφόσον απαιτούνται για την εξασφάλιση της ορθής εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου. Πρέπει να εξασφαλίζουν αποτελεσματική, σύμμετρη και αποτρεπτική προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Κοινοτήτων ... 3. Οι διατάξεις του κοινοτικού δικαίου προσδιορίζουν τη φύση και την έκταση των διοικητικών μέτρων και κυρώσεων που απαιτούνται για την ορθή εφαρμογή των συγκεκριμένων κανόνων ανάλογα με τη φύση και τη σοβαρότητα της παρατυπίας, του παρασχεθέντος πλεονεκτήματος ή του αποκτηθέντος οφέλους και του βαθμού ευθύνης. 4. Με την επιφύλαξη του εφαρμοστέου κοινοτικού δικαίου, οι διαδικασίες εφαρμογής των κοινοτικών ελέγχων, μέτρων και κυρώσεων διέπονται από το δίκαιο των κρατών μελών ...», στον ΤΙΤΛΟ ΙΙ «Διοικητικά μέτρα και κυρώσεις», άρθρο 4 αυτού, ότι: «1. Κάθε παρατυπία συνεπάγεται, κατά γενικό κανόνα, την αφαίρεση του αδικαιολογήτως

αποκτηθέντος οφέλους:- με την υποχρέωση καταβολής των οφειλομένων ή επιστροφής των αδικαιολογήτως εισπραχθέντων ποσών ... 4. Τα μέτρα του παρόντος άρθρου δεν θεωρούνται κυρώσεις...» και στο άρθρο 7, ότι: «Τα κοινοτικά διοικητικά μέτρα και κυρώσεις μπορούν να επιβάλλονται στους οικονομικούς φορείς που προβλέπονται στο άρθρο 1, δηλαδή στα φυσικά ή νομικά πρόσωπα ..., τα οποία διέπραξαν την παρατυπία».

Γ. Στο πλαίσιο εφαρμογής των ανωτέρω Κανονισμών, θεσπίστηκαν οι νόμοι 2362/1995 «Περί Δημοσίου Λογιστικού, ελέγχου των δαπανών του Κράτους και άλλες διατάξεις» (Α' 247) και 2860/2000 «Διαχείριση, παρακολούθηση και έλεγχος του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και άλλες διατάξεις» (Α' 251), που ρυθμίζουν τα ζητήματα της διαχείρισης των οικείων πόρων, του ελέγχου των σχετικών δαπανών και της ανάκτησης των αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθέντων εθνικών ή κοινοτικών κονδυλίων, κατά την εκτέλεση των ανωτέρω πράξεων. Ειδικότερα, ο ν. 2860/2000 προβλέπει ότι α) η ένταξη των πράξεων στα μέτρα του επιχειρησιακού προγράμματος διενεργείται με απόφαση του Γενικού ή Ειδικού Γραμματέα στον οποίο υπάγεται η διαχειριστική αρχή του επιχειρησιακού προγράμματος, ενώ με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας ορίζονται ο τύπος και το περιεχόμενο της απόφασης ένταξης της πράξης σε επιχειρησιακό πρόγραμμα, οι όροι ένταξης και οι υποχρεώσεις των τελικών δικαιούχων (άρθρο 5 παρ. 1 και 3), β) η διαχειριστική αρχή κάθε επιχειρησιακού προγράμματος, αρμόδια να εξασφαλίσει την αποτελεσματικότητα και την κανονικότητα της διαχείρισης και της εφαρμογής του, μεταξύ άλλων, διενεργεί ελέγχους σε όλα τα στάδια (από την προετοιμασία μέχρι την ολοκλήρωση της πράξης), συντάσσοντας σχετικές

εκθέσεις. Ειδικότερα, κατά το στάδιο της εκτέλεσης της πράξης ελέγχει και με επιτόπιο έλεγχο τη νομιμότητα των πράξεων, τη νομιμότητα και κανονικότητα των δαπανών και την τήρηση των διαδικασιών την τήρηση των δεσμεύσεων που έχει αναλάβει ο τελικός δικαιούχος, ενώ μετά τη γνωστοποίηση της ολοκλήρωσής της από τον τελικό δικαιούχο, προβαίνει σε επιτόπιο έλεγχο των αποτελεσμάτων της, καθώς και σε έλεγχο της τήρησης των υποχρεώσεων του τελικού δικαιούχου, λαμβάνοντας υπόψη την πρόταση και την απόφαση ένταξης στο Ε.Π.. Εφόσον έχει σοβαρές ενδείξεις για την ύπαρξη παρατυπιών κατά την έννοια του άρθρου 1 του Κανονισμού (ΕΚ) 2988/1995 του Συμβουλίου, η διαχειριστική αρχή, προβαίνει στη διενέργεια έκτακτου ελέγχου (άρθρα 4 και 6). Μέχρι την περάτωση του ελέγχου και την έκδοση σχετικού πορίσματος, ενημερώνει την Αρχή Πληρωμής και ζητεί την αναστολή της χρηματοδότησης από την αρμόδια υπηρεσία, ενώ, μετά την έγκριση του πορίσματος ελέγχου, εισηγείται στις αρμόδιες υπηρεσίες είτε την άρση της αναστολής χρηματοδότησης, είτε, λαμβανομένης υπόψη της βαρύτητας της παράβασης, των δημοσιονομικών της επιπτώσεων και των διατάξεων του άρθρου 39 του Κανονισμού 1260/1999, την υποχρεωτική διακοπή της χρηματοδότησης του έργου ή τη μείωση του ύψους της. Στις περιπτώσεις που απαιτείται επιστροφή παρανόμως ή αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών διενεργείται καταλογισμός, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις. Περαιτέρω, η 18527/ΓΔΑΠΠΠΔΕ 156/7.6.2001 απόφαση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας «Τύπος και περιεχόμενο απόφασης ένταξης πράξης σε επιχειρησιακό πρόγραμμα του ΚΠΣ 2000-2006 (...)» (Β' 758), που εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 5 παρ. 3 του ν. 2860/2000 ορίζει, στο άρθρο 1, με τίτλο «Τύπος της Απόφασης

ένταξης», ότι: «Η Απόφαση ένταξης συγκροτείται από τα παρακάτω μέρη: (...)

3. Την περιγραφή του αντικειμένου της Απόφασης. 4. Τους όρους ένταξης της πράξης και τις υποχρεώσεις του τελικού δικαιούχου όπως προσδιορίζονται στο άρθρο 2 παρ. 3 και 4 της παρούσας», στο άρθρο 2, με τίτλο «Περιεχόμενο της Απόφασης ένταξης», ότι: «(...) II. Οι διατάξεις που ο εκδίδων την Απόφαση έχει υπόψη του για την έκδοσή της και ισχύουν κατά την εφαρμογή της. Στο μέρος αυτό της Απόφασης αναφέρονται οι νόμοι, οι κανονιστικές πράξεις και οι εξουσιοδοτικές διατάξεις για την έκδοση της Απόφασης (...) III. Η περιγραφή του αντικειμένου της Απόφασης. Στο περιγραφικό μέρος της Απόφασης αναφέρονται ιδίως: 1. (...) 4. Η περιγραφή του φυσικού αντικειμένου της πράξης που εγκρίνεται, όπως έχει καταχωρηθεί στο αντίστοιχο πεδίο του ΟΠΣ. (...) 6. Ο τρόπος εκτέλεσης της πράξης. (...) 7. Το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης της πράξης και ιδίως οι ημερομηνίες έναρξης και λήξης υλοποίησης του φυσικού αντικειμένου και των πληρωμών. 8. (...) 16. Στην απόφαση θα γίνεται αναφορά του Τεχνικού Δελτίου Έργου και Υποέργου, το οποίο προσαρτάται σε παράρτημα και αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της Απόφασης ένταξης της Πράξης για τις λεπτομέρειες του αντικειμένου της πράξης. IV. Οι όροι ένταξης της πράξης στο συγκεκριμένο μέτρο του Επιχειρησιακού Προγράμματος και οι υποχρεώσεις του τελικού δικαιούχου. Καταγράφονται οι γενικοί, οι ειδικοί όροι ένταξης και οι υποχρεώσεις του τελικού δικαιούχου πέραν της υποχρέωσης εκτέλεσης της πράξης, όπως περιγράφεται στο σημείο III της παρούσης και στο Τεχνικό Δελτίο του Έργου και Υποέργου και ιδίως: 1. (...) 3. Η υποχρέωση τήρησης της κοινοτικής και εθνικής Νομοθεσίας κατά την εκτέλεση της πράξης (...) 9. Η υποχρέωση κοινοποίησης στη διαχειριστική αρχή, των εγγράφων που

αφορούν την πράξη και σχετίζονται με τον έλεγχο και την παρακολούθηση αυτής και ιδίως την υποχρέωση του τελικού δικαιούχου για άμεση ενημέρωση της διαχειριστικής αρχής, όταν η πράξη υποστεί σημαντική τροποποίηση. 10. (...)». Επιπρόσθετα, σύμφωνα με το άρθρο 102 του ν. 2362/1995 «Περί Δημοσίου Λογιστικού, Ελέγχου των δαπανών του Κράτους και άλλες διατάξεις» (Α' 247): «Χρηματοδοτήσεις, ενισχύσεις ή επιδοτήσεις σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα και φορείς που καταβάλλονται στα πλαίσια κοινοτικών πολιτικών από εθνικούς πόρους ή πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναζητούνται από το Δημόσιο, εφόσον διαπιστωθεί από τα κατά περίπτωση αρμόδια όργανα ότι έχουν καταβληθεί αχρεωστήτως ή παρανόμως (...)». Τη διαδικασία ανάκτησης από τις εθνικές αρχές των ποσών που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως στους τελικούς δικαιούχους ή αποδέκτες για την υλοποίηση πράξεων χρηματοδοτούμενων από τα διαρθρωτικά ταμεία στο πλαίσιο του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (Κ.Π.Σ.) την προγραμματική περίοδο 2000-2006, ρυθμίζει ειδικότερα η 907/052/2.7.2003 κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών, Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και Γεωργίας (Β' 878), που εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση της διάταξης του άρθρου 104 του ως άνω νόμου (2362/1995), το άρθρο 6 της οποίας, με τίτλο «Διαδικασία δημοσιονομικής διόρθωσης στην περίπτωση ανάκλησης της απόφασης ένταξης έργου», ορίζει ότι: «Σε κάθε περίπτωση που γίνεται ανάκληση της απόφασης ένταξης ενός έργου, το σύνολο της χρηματοδότησης που έχει χορηγηθεί αποτελεί αντικείμενο δημοσιονομικής διόρθωσης κατά την έννοια της παρούσας».

V. Α. Από τον συνδυασμό των ανωτέρω διατάξεων συνάγονται, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα: Ενόψει της αρχής της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης

που υπηρετείται από τον Κανονισμό 1260/1999 (βλ. 43^η αιτιολογική σκέψη), οι δαπάνες που είναι πληρωτέες από τις πιστώσεις των χρηματοδοτούντων τις παρεμβάσεις Ταμείων, επί των οποίων εφαρμόζονται και οι συναφείς προς κάθε είδους δαπάνη εθνικοί κανόνες - με την επιφύλαξη θέσπισης εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κοινών κανόνων επιλεξιμότητας (άρθρο 30 παρ. 1 του ως άνω Κανονισμού 1260/1999, σε συνδυασμό με τις διατάξεις του εκτελεστικού Κανονισμού 1685/2000, όπως αυτός ισχύει μετά την τροποποίησή του με τον Κανονισμό 448/2004) - είναι κατ' αρχήν επιλέξιμες, εφόσον συνδέονται με πράξεις εντασσόμενες στην χρηματοδοτούμενη παρέμβαση και τους ειδικότερους όρους επιλεξιμότητας των δαπανών που τη διέπουν (ΕΣ Ολ. 1791/2018). Η χρηματοδότηση μιας Πράξης στηρίζεται, μεταξύ άλλων, και στην εκπλήρωση από τον Τελικό Δικαιούχο σειράς υποχρεώσεων, τις οποίες αναλαμβάνει με την απόφαση ένταξης της Πράξης στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα και οι οποίες του παρέχουν το δικαίωμα να λάβει την εγκεκριμένη χρηματοδοτική συνδρομή. Μεταξύ των υποχρεώσεων αυτών περιλαμβάνεται η εκτέλεση του φυσικού αντικείμενου της Πράξης, σύμφωνα με την οικεία απόφαση ένταξης και το εγκεκριμένο Τεχνικό Δελτίο του έργου (πρβλ. ΕΣ Ολ. 878/2016, 1818/2014, 3312/2013), καθώς και η τήρηση της κοινοτικής και εθνικής νομοθεσίας που διέπει τη σύναψη των απαραίτητων συμβάσεων, κατά την εκτέλεση της Πράξης. Επιπρόσθετα, η υποχρέωση πληροφόρησης των αρμόδιων εθνικών και κοινοτικών αρχών, για την πορεία υλοποίησης των συγχρηματοδοτούμενων έργων και τήρησης της νομιμότητας, με την οποία βαρύνονται οι δικαιούχοι χρηματοδοτικών συνδρομών, αποτελεί εγγενές στοιχείο του συστήματος διαχείρισης των κοινοτικών ενισχύσεων και είναι

ουσιώδης για την ορθή και αποτελεσματική λειτουργία του (βλ. απόφ. Π.Ε.Κ. της 12^{ης} Οκτωβρίου 1999, T-216/96, Conserve Italia κατά Επιτροπής, σκ. 71, ΕΣ Ολ. 2798/2011). Ενόψει των ανωτέρω, η υποχρέωση τήρησης των όρων και προϋποθέσεων που αναφέρονται στην οικεία Πράξη, συνιστά, όπως ακριβώς και η υποχρέωση εκτέλεσης της οικείας Πράξης, μία εκ των ουσιωδών δεσμεύσεων του Τελικού Δικαιούχου και για τον λόγο αυτό αποτελεί προϋπόθεση χορήγησης της κοινοτικής συνδρομής (βλ. αποφ. Δ.Ε.Κ. της 19^{ης} Ιανουαρίου 2006, Comunità montana della Valnerina, C-240/03 P, σκέψη 86, Διάταξη της 25^{ης} Νοεμβρίου 2004, Vela και Tecnagrind κατά Επιτροπής, C-18/03 P, σκέψη 135, ΕΣ Ολ. 1811/2014). Περαιτέρω, με τις ρυθμίσεις των άρθρων 38 και 39 του ως άνω τομεακού Κανονισμού (1260/1999), καθώς και τις οικείες διατάξεις του εκτελεστικού Κανονισμού 448/2001, οργανώνεται σε επίπεδο δικαίου της Ένωσης, ένα αποκεντρωμένο σύστημα δημοσιονομικού ελέγχου των συγχρηματοδοτούμενων παρεμβάσεων, μέσω του οποίου απονέμεται στα κράτη μέλη η ευθύνη σε πρώτο βαθμό, εκτός των άλλων, για τη δίωξη των παραβάσεων («παρατυπιών») που διαπιστώνονται κατά την εκτέλεση των συγχρηματοδοτούμενων παρεμβάσεων, καθώς και την ανάκτηση των κοινοτικών κονδυλίων που διατέθηκαν κατά παράβαση των κειμένων διατάξεων για την επίτευξη των χρηματοδοτούμενων στόχων, με την επιβολή των αναγκαίων δημοσιονομικών διορθώσεων, που συνίστανται στην ολική ή μερική κατάργηση της σχετικής κοινοτικής συμμετοχής σε σχέση με την επιμέρους ή την συστηματικής φύσης παρατυπία, με γνώμονα την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης και τη διασφάλιση του προϋπολογισμού της (βλ. αποφ. ΔΕΕ της 3^{ης} Σεπτεμβρίου 2014, C-410/13, «Baltlanta» UAB κατά

Lietuvos valstybė», σκ. 44, 45, ΠΕΚ της 12^{ης} Δεκεμβρίου 2007, T-308/05, Ιταλική Δημοκρατία κατά Επιτροπής, σκ. 110, πρβλ. ΔΕΚ της 22ας Δεκεμβρίου 2004, C- 271/01, «Ministero delle Politiche Agricole e Forestali», σκ. 39, 40 ΕΣ Ολ. 3850, 1811/2014). Ελλείπει δε ειδικής κανονιστικής ρύθμισης ως προς την έννοια της «παρατυπίας», από το σύνολο των διατάξεων των Κανονισμών 1260/1999 και 448/2001, σε συνδυασμό με τον συναφή νομοθετικό ορισμό του άρθρου 1 παρ. 2 του Κανονισμού 2988/1995, που θέτει τους γενικούς κανόνες για τους ελέγχους και τις κυρώσεις προς προστασία των δημοσιονομικών συμφερόντων της Ένωσης, ως «παρατυπία» νοείται, ενόψει και της αρχής της πρακτικής αποτελεσματικότητας των διαδικασιών ελέγχου των οικείων Κανονισμών, κάθε παράβαση του δικαίου της Ένωσης, αλλά και των διατάξεων του εθνικού δικαίου που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του ενωσιακού δικαίου και διέπουν το συγχρηματοδοτούμενο Μέτρο, οι οποίες απορρέουν από πράξεις ή παραλείψεις που τελούν σε αιτιώδη συνάφεια με τη ματαίωση ή τη μη λειτουργικότητα της επιχορηγούμενης Πράξης και προκαλούν ή ενδέχεται να προκαλέσουν ζημία στον γενικό προϋπολογισμό της Ένωσης (βλ. επί της έννοιας της παρατυπίας στο πλαίσιο του Κανονισμού 1260/1999, απόφ. ΔΕΕ της 3.9.2014, C-410/13 «Baltlanda UAB», σκ.48 και 49, ΕΣ Ολ 1791/2018, 878/2016, 3850, 3403/2014). Επομένως, η υλοποίηση Πράξης κατά παράβαση των όρων, από τους οποίους εξαρτήθηκε η χορήγηση της χρηματοδότησης αυτής, συνιστά παρατυπία (πρβλ. αποφάσεις Π.Ε.Κ. της 12ης Οκτωβρίου 1999, T-216/96, Conserve Italia, σκ. 71, της 7^{ης} Νοεμβρίου 2002 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-141, T-142, T-150, T-151/99, Vela και Tecnagrind κατά Επιτροπής, σκ. 322, της 13^{ης} Μαρτίου 2003, T-340/00,

Comunita montana della Valnerinà, σκ. 97) και για τον λόγο αυτό, ζητείται η ανάκτησή της, προκειμένου η κοινοτική συνδρομή της συγκεκριμένης ενέργειας να επανέλθει στις πιστώσεις του προγράμματος, η δε ευθύνη του υποχρέου θεμελιώνεται μόνο στο αντικειμενικό γεγονός της παρατυπίας, χωρίς η υπαιτιότητά του να αποτελεί αναγκαίο όρο για τη στοιχειοθέτηση αυτής (πρβλ. απόφ. Δ.Ε.Κ. της 19^{ης} Ιανουαρίου 2006, Comunità Montana della Valnerina, σκ. 148, 149, βλ. ΕΣ Ολ. 2150/2017, 878/2016, 7413/2015, 1818, 1811/2014). Σε περίπτωση δε, που οι διαπιστωθείσες παρατυπίες είναι ιδιαίτερης σοβαρότητας, δύναται, κατά την πλήρως αιτιολογημένη κρίση της αρμόδιας αρχής, για λόγους διασφάλισης της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης των κοινοτικών κονδυλίων και σε συμμόρφωση με τον σκοπό των ως άνω κοινοτικών ρυθμίσεων, να ανακληθεί η απόφαση ένταξης της Πράξης στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, οπότε το σύνολο της χορηγηθείσας στον Τελικό Δικαιούχο χρηματοδότησης καθίσταται μη επιλέξιμο και αναζητείται από το Δημόσιο με την έκδοση καταλογιστικής απόφασης, η οποία λαμβάνει τον τύπο της απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης σε βάρος του Τελικού Δικαιούχου του προγράμματος, σύμφωνα με τα ειδικότερα οριζόμενα στην προεκτεθείσα κυα 907/052/2.7.2003. Ενόψει των ανωτέρω, η συμβατότητα κάθε δαπάνης προς τους συγκεκριμένους στόχους και όρους νομιμότητας του προγράμματος, στο οποίο είναι ενταγμένη η συγχρηματοδοτούμενη Πράξη, συνιστά απαραίτητη προϋπόθεση νομιμότητάς της και αναγκαίο όρο για τη λήψη αλλά και διατήρηση της δημόσιας χρηματοδοτικής συνδρομής, η δε ανάκτηση των αχρεωστήτως ή παρανόμως χορηγηθέντων κοινοτικών κονδυλίων, σύμφωνα με το άρθρο 4 του Κανονισμού 2988/1995, δεν συνιστά κύρωση, αλλά διοικητικό μέτρο

αποκαταστατικού χαρακτήρα, χωρίς να καταλείπεται στις ελεγκτικές αρχές περιθώριο εκτίμησης ως προς την αναγκαιότητα ή μη της απαίτησης επιστροφής τους (ΕΣ Ολ. 1791/2018).

Β. Σύμφωνα όμως με την αρχή της αναλογικότητας, που αποτελεί εθνική συνταγματική αρχή (βλ. άρθρο 25 παρ. 1 εδ. γ' του Συντάγματος) και γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης, το διοικητικό μέτρο της ανάκτησης χρηματοδότησης από Τελικό Δικαιούχο στο πλαίσιο δημοσιονομικής διόρθωσης, πρέπει να είναι πρόσφορο για την υλοποίηση του επιδιωκόμενου από την οικεία διάταξη σκοπού και να μην υπερβαίνει το αναγκαίο για την επίτευξη του σκοπού αυτού μέτρο (βλ. απόφ. ΔΕΕ της 12^{ης} Ιουλίου 2012, C- 59/11, «Association Kokopelli κατά Graines Baumaux SAS», σκ. 38, της 13^{ης} Δεκεμβρίου 2012, C-11/12, «Maatschap L.A. en D.A.B. Langestraat en P. Langestraat-Troost κατά Staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie», σκ. 39). Ειδικότερα, όταν η Διοίκηση προβαίνει στη λήψη των μέτρων αυτών διαθέτει, δυνάμει του οικείου κανονιστικού πλαισίου, μία κατ' αρχήν εξουσία εκτίμησης ως προς την έκταση της δημοσιονομικής διόρθωσης, την οποία πρέπει να ασκεί εντός των ορίων της αρχής της αναλογικότητας (πρβλ, απόφαση Δ.Ε.Ε. της 25ης Μαρτίου 2010, C-414/08 P, Sviluppo Italia Basilicata κατά Επιτροπής, σκέψη 129 και Διάταξη του Δικαστηρίου της 10ης Οκτωβρίου 2012, C-497/11, «Ελληνική Δημοκρατία κατά Επιτροπής» σκ. 63 και 64). Επομένως, κατά την επιβολή του μέτρου ελέγχεται, όπως προβλέπεται στα άρθρα 39 του Καν. 1260/1999 και 2 του Καν. 448/2001, ερμηνευόμενα σε συνδυασμό με το άρθρο 2 του γενικού Κανονισμού 2988/1995, η φύση και η σοβαρότητα της παρατυπίας, ο περιορισμένος ή συστηματικός της χαρακτήρας, ο βαθμός επίδρασης της

παρατυπίας στο εν γένει έργο και τους στόχους του, καθώς και οι απώλειες των διατεθέντων πόρων. Η τήρηση δε της αρχή της αναλογικότητας επιτάσσει την επιβολή διορθώσεων κατά τρόπο ώστε τα ποσά της συνδρομής των οποίων ζητείται η επιστροφή να μην είναι δυσαναλόγως υψηλά σε σχέση με τις διαπραχθείσες παρατυπίες. Ενδέχεται όμως, σε περίπτωση σοβαρών παρατυπιών που συνεπάγονται σημαντικές τροποποιήσεις που επηρεάζουν τη φύση του σχεδίου, να είναι δικαιολογημένη και όχι αντίθετη προς την αρχή της αναλογικότητας, η επιστροφή του συνόλου της συνδρομής, καίτοι βαρύνεται μόνον εν μέρει με παρατυπίες, καθώς η ολοκληρωτική κατάργηση της συνδρομής, είναι η μόνη που μπορεί να εξασφαλίσει το αποτρεπτικό αποτέλεσμα που είναι αναγκαίο για τη χρηστή δημοσιονομική διαχείριση και την αποτελεσματικότητα της προστασίας των κοινοτικών πόρων (ΕΣ Ολ. 3850, 1818/2014, 2798/2011, πρβλ. απόφαση ΔΕΚ της 19ης Ιανουαρίου 2006, C-240/03 P, *Comunità montana della Valnerina κατά Επιτροπής*, σκ. 77, 140, 142 επ. και Προτάσεις Γεν. Εισ/λέως επί της υπόθεσης C-414/08 P, *Sviluppo Italia Basilicata κατά Επιτροπής*, σημ. 208).

VI. Συναφώς, ο ν. 1418/1984 «Δημόσια έργα και ρυθμίσεις συναφών θεμάτων» (Α' 23) ορίζει, στο άρθρο 4, ότι: «1. Τα δημόσια έργα κατασκευάζονται: α) Από ειδικευμένες εργοληπτικές επιχειρήσεις (...) 3. Η ανάθεση της κατασκευής γίνεται με βάση τη σχετική μελέτη (...)», στο άρθρο 5, ότι: «1. Η σύμβαση για την κατασκευή του έργου καταρτίζεται με βάση τους όρους της διακήρυξης και των τευχών και σχεδίων που τη συνοδεύουν, που με την προσφορά του αποδέχεται ο ανάδοχος (...)» και στο άρθρο 8, όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο χρόνο εκτέλεσης του επίμαχου έργου (ήτοι μετά την

αντικατάσταση των παρ. 1 και 2 με την παρ. 1 του άρθρου τέταρτου του ν. 2372/1996 και τη συμπλήρωση της παρ. 3 με το άρθρο 2 παρ. 2 του ν. 2940/2001), ότι: «1. Το έργο εκτελείται σύμφωνα με τη σύμβαση και τα τεύχη και σχέδια που το συνοδεύουν (...)». Από τον συνδυασμό των ανωτέρω διατάξεων συνάγονται τα ακόλουθα: Τα δημόσια έργα εκτελούνται σύμφωνα με τη σύμβαση και τα τεύχη και σχέδια που τη συνοδεύουν (διακήρυξη, τεχνική περιγραφή, γενική και ειδική συγγραφή υποχρεώσεων κ.λπ.), με τα οποία προσδιορίζεται και οριστικοποιείται το φυσικό, τεχνικό και οικονομικό αντικείμενο του ανατιθέμενου έργου. Συνεπώς, η κατά τη διάρκεια εκτέλεσης του έργου μεταβολή του φυσικού, τεχνικού ή οικονομικού αντικειμένου συνιστά ουσιώδη αλλοίωση των όρων της σύμβασης και κατά συνέπεια παρατυπία που δικαιολογεί την επιβολή δημοσιονομικής διόρθωσης σε βάρος του τελικού δικαιούχου. Υπό την αντίθετη εκδοχή, αν δηλαδή αναγνωριζόταν στην Αναθέτουσα Αρχή ευχέρεια αλλαγής των σχεδίων και της μορφής του έργου κατά το στάδιο υλοποίησης αυτού, θα παραβιάζονταν οι θεμελιώδεις αρχές του ελεύθερου και ανόθευτου ανταγωνισμού και της ίσης μεταχείρισης των διαγωνιζομένων, αφού η εκ των υστέρων μεταβολή του προκηρυχθέντος τεχνικού αντικειμένου δεν ήταν γνωστή στους λοιπούς διαγωνιζόμενους και δεν αποτέλεσε στοιχείο ληπτέο υπόψη κατά τη σύνταξη της προσφοράς τους (πρβλ. απόφ. Δ.Ε.Κ. της 29^{ης} Απριλίου 2004, Επιτροπή κατά CAS Succhi di frutta SpA, C- 496/19 P, σκέψεις 115επ., 118, 120,121).

VII. Στην υπό κρίση υπόθεση, το δικάσαν Τμήμα με την προσβαλλόμενη απόφασή του, κατά την αναιρετικώς ανέλεγκτη περί τα πράγματα κρίση του, δέχθηκε τα ακόλουθα:

Α. Με την Ε(2001).../2.3.2001 απόφαση της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων εγκρίθηκε το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ..., στον άξονα 3 του οποίου, με τίτλο «Μείωση των Ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων στην ...» περιελήφθη το Μέτρο 3.8 με τίτλο «Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Αστικής Ανάπτυξης σε Τοπικές Ζώνες Μικρής Κλίμακας ΕΤΠΑ», με στόχο την ανασυγκρότηση και αειφόρο οικονομική και κοινωνική αναζωογόνηση αστικών περιοχών με πολλαπλά προβλήματα. Στο πλαίσιο εφαρμογής του ως άνω Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος (Π.Ε.Π.), ο Γενικός Γραμματέας της Περιφέρειας ..., με την .../28.3.2002 απόφασή του, προσκάλεσε τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α΄ βαθμού των αστικών κέντρων της Περιφέρειας ..., να υποβάλουν, εντός των προθεσμιών που αναγράφονται σ' αυτήν, στην Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης (Διαχειριστική Αρχή), προτάσεις, μεταξύ άλλων, για το Μέτρο 3.8, αποστολή του οποίου ήταν «η συμβολή στην άμβλυνση των ανισοτήτων όσον αφορά την ανάπτυξη και το βιοτικό επίπεδο μεταξύ των διαφόρων περιφερειών καθώς και τη μείωση της καθυστέρησης των λιγότερο ευνοημένων περιφερειών, η συμβολή στη διόρθωση των κυριότερων περιφερειακών ανισοτήτων στην Κοινότητα, χάρη στη συμμετοχή, στην ανάπτυξη και στη διαρθρωτική προσαρμογή των αναπτυξιακά καθυστερημένων περιφερειών, καθώς και στην κοινωνικό-οικονομική ανασυγκρότηση των περιφερειών». Σύμφωνα με την ως άνω πρόσκληση για υποβολή προτάσεων «οι ειδικότεροι όροι ή περιορισμοί και το ειδικότερο θεσμικό πλαίσιο που πρέπει να τηρείται αναφέρονται στον Οδηγό Εφαρμογής που συνοδεύει την παρούσα πρόσκληση και αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της», οι δε προτάσεις έπρεπε να υποβληθούν με τη μορφή «επιχειρησιακών σχεδίων», με βάση τα κριτήρια που

καθορίζονταν σε αυτόν. Στον ως άνω επισυναπτόμενο Οδηγό Σχεδιασμού και Εφαρμογής Προγραμμάτων Ολοκληρωμένης Αστικής Ανάπτυξης σε τοπικές Ζώνες Μικρής Κλίμακας Εφαρμογής αναλυόταν το γενικό πλαίσιο και οι στόχοι του προγράμματος, οι διαδικασίες σχεδιασμού και συγκρότησης του «Επιχειρησιακού σχεδίου» και ειδικότερα προσδιορίζονταν τα χαρακτηριστικά των επιλέξιμων αστικών περιοχών επέμβασης, οι κατευθύνσεις για τους επιλέξιμους τομείς παρέμβασης και τις αντίστοιχες κατηγορίες πράξεων, ορίζονταν οι φορείς υλοποίησης ως δυνητικοί τελικοί δικαιούχοι και περιγράφονταν οι διαδικασίες για την προετοιμασία και το σχεδιασμό του υποψηφίου προς χρηματοδότηση «προγράμματος ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης» με την εκπόνηση του επιχειρησιακού σχεδίου. Ειδικότερα, οριζόταν, μεταξύ άλλων, ότι έμφαση θα δίνεται στην τεκμηρίωση της συνέργειας των παρεμβάσεων, της αλληλουχίας και της αλληλεπίδρασης, καθώς και της σύνδεσής τους, με άλλες παρεμβάσεις στην περιοχή επέμβασης που έχουν υλοποιηθεί στο παρελθόν ή υλοποιούνται σήμερα ή προγραμματίζονται να υλοποιηθούν στο μέλλον από άλλα χρηματοδοτικά μέσα. Ως κριτήριο πληρότητας της Πράξης ορίστηκε ρητά «η λειτουργικότητα αυτής αυτοτελώς ή σε συνδυασμό με άλλο έργο που υλοποιείται ή έχει υλοποιηθεί» (βλ. Παράρτημα του Οδηγού Εφαρμογής Μέτρο 3.8 κατηγορία κριτηρίων Γ: πληρότητα της Πράξης σημ. 2). Ενόψει αυτών, έγινε δεκτό με την προσβαλλομένη, ότι η πρόσκληση για υποβολή προτάσεων, της οποίας οι όροι εξειδικεύτηκαν και διευκρινίστηκαν με τον ως άνω Οδηγό Εφαρμογής, που συνιστά αναπόσπαστο τμήμα αυτής, αποτελεί το ειδικό πλαίσιο που διέπει τη διαδικασία χορήγησης της άνω ενίσχυσης προς τους δυνητικούς τελικούς δικαιούχους, οι οποίοι

διαμόρφωσαν και υπέβαλαν το προς χρηματοδότηση επιχειρησιακό σχέδιό τους βάσει αυτής και του επισυναπτόμενου Οδηγού Εφαρμογής.

Β. Στο πλαίσιο του ως άνω επιχειρησιακού προγράμματος και της σχετικής πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος, ο τέως Δήμος ... υπέβαλε το .../8.9.2003 επιχειρησιακό σχέδιο με το συνημμένο σε αυτόν Τεχνικό Δελτίο Πράξης. Ακολούθως, με την .../12.1.2004 απόφαση του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας ... εγκρίθηκε η ένταξη της Πράξης «Ανάπλαση οδού ... Δήμου ...» στο Π.Ε.Π. ... και συγκεκριμένα στον Άξονα Προτεραιότητας 3 στο Μέτρο 3.8 με κωδικό Ο.Π.Σ. ... με Τελικό Δικαιούχο τον Δήμο .... Το φυσικό αντικείμενο της Πράξης αφορούσε στην ανάπλαση της οδού ... στην περιοχή ... του τέως Δήμου ... και ειδικότερα στη διαμόρφωση της οδού με πλάτος οδοστρώματος 12μ. μονόδρομης κατεύθυνσης προς την οδό ... με δύο λωρίδες κυκλοφορίας, την αποξήλωση των τοιχίων που περιέβαλαν τις σιδηροδρομικές γραμμές και τη δημιουργία λωρίδας συνολικού πλάτους 4,5 μ. για τη διέλευση του τρένου, η οποία επρόκειτο να στρωθεί με οδομπλόκ, την ανακατασκευή του οδικού καταστρώματος εκατέρωθεν των γραμμών του τρένου σε πλάτος 3,75 μ. και την υψομετρική εναρμόνιση των γραμμών και του οδοστρώματος ώστε να γίνει όσο το δυνατόν πιο ομαλή η διέλευση των οχημάτων και τη διαπλάτυνση των πεζοδρομίων με τη δημιουργία εσοχών για την τοποθέτηση κάδων, φωτιστικών κ.λπ. Σύμφωνα με την οικεία τεχνική περιγραφή του έργου, στις διενεργηθείσες εργασίες περιλαμβάνονταν: α) αποξήλωση του οδοστρώματος, των κρασπεδορείθρων και των τοιχίων που υπήρχαν για το διαχωρισμό της σιδηροδρομικής γραμμής, β) κατασκευή νέων κρασπεδορείθρων με διαπλάτυνση των πεζοδρομίων, υποβιβασμό των κρασπέδων για βελτίωση

προσπελασιμότητας από ΑμΕΑ και υπερήλικες και κατασκευή ασφαλικού οδοστρώματος, γ) διαμόρφωση τμήματος της οδού ... πλάτους 4,5μ. με οδομπλόκ από όπου θα διέρχεται η σιδηροδρομική γραμμή, δ) εγκατάσταση υποδομής οδικού φωτισμού, ε) ανακατασκευή τμήματος του κλειστού αγωγού ομβρίων που διέρχεται από την οδό ... και στ) δημιουργία ενιαίας επιφάνειας οδοστρώματος στην υψομετρική θέση που βρίσκεται η σιδηροδρομική γραμμή. Το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης της Πράξης ορίστηκε από 1.10.2003 έως 30.11.2004. Κατά τα εκτιθέμενα στην από 16.2.2007 έκθεση ελέγχου, η μελέτη του έργου εγκρίθηκε με την .../19.6.2003 απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου ..., ενώ με την .../.../16.10.2003 απόφαση της Περιφέρειας ... το έργο απαλλάχθηκε από περιβαλλοντική αδειοδότηση. Με το .../30.5.2003 έγγραφο του Γενικού Διευθυντή της Γενικής Διεύθυνσης Υποδομής του Οργανισμού Σιδηοδρόμων Ελλάδος (Ο.Σ.Ε.) εγκρίθηκε η υψομετρική μελέτη της οδού ... υπό τον όρο ότι τα υπάρχοντα χαμηλά τοιχεία, αφού καθαιρεθούν, θα αντικατασταθούν με καλαίσθητο κιγκλίδωμα, που θα προστατεύει τους συρμούς. Για τον λόγο αυτό, η διαχειριστική αρχή, με το .../15.1.2003 έγγραφο του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας ... επεσήμανε στον Δήμο ... ότι το υπό ένταξη έργο ερχόταν σε πλήρη αντίθεση με τη διαμόρφωση της οδού βάσει της προσκομισθείσας μελέτης, στην οποία προβλεπόταν ενιαίο οδόστρωμα χωρίς διαχωρισμό των γραμμών του Ο.Σ.Ε., και αφού ζήτησε διευκρινίσεις από τον Δήμο έθεσε την αξιολόγηση του Τεχνικού Δελτίου σε αναστολή. Ο Δήμος ..., με το .../1.12.2003 έγγραφό του προς τη διαχειριστική αρχή, την πληροφόρησε ότι όλες οι εργασίες, που απαιτούνται προκειμένου να καταστεί το έργο «Ανάπλαση της οδού ...» λειτουργικό και ολοκληρωμένο,

μεταξύ των οποίων περιλαμβανόταν και η προμήθεια και τοποθέτηση κιγκλιδωμάτων παράλληλα των σιδηροδρομικών γραμμών, επρόκειτο να υλοποιηθούν από δημοτικούς πόρους, ενώ είχε ήδη εγκριθεί με την .../2003 απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου η εκτέλεση του έργου «διαμόρφωση πεζοδρομίων στην οδό ...», στο φυσικό αντικείμενο της οποίας περιλαμβανόταν η προμήθεια και τοποθέτηση κιγκλιδωμάτων. Σύμφωνα δε με την εισήγηση της Προϊσταμένης της Τεχνικής Υπηρεσίας του τέως Δήμου ... για τη λήψη της ως άνω .../2003 απόφασης του Δημοτικού Συμβουλίου, «η απόφαση αυτή είναι αναγκαία για την έγκριση χρηματοδότησης του έργου «Ανάπλαση της οδού ...». Εν τέλει, το έργο «Ανάπλαση της οδού ...», σύμφωνα με την προαναφερθείσα από 16.2.2007 έκθεση ελέγχου, μετά την .../10.3.2004 έγκριση της Δημαρχιακής Επιτροπής, δημοπρατήθηκε με τη διαδικασία του ανοικτού διαγωνισμού και ανάδοχος ανακηρύχθηκε, με την .../24.5.2004 απόφαση της ίδιας Επιτροπής, η εργοληπτική επιχείρηση «... ΑΤΕ» με ποσοστό έκπτωσης 11,10%. Ακολούθως, υπογράφηκε μεταξύ του τέως Δήμου ... και της ως άνω εταιρείας η από 10.8.2004 σύμβαση αντί του συνολικού ποσού των 755.981,81 ευρώ με Φ.Π.Α., με συμβατική προθεσμία ολοκλήρωσης του έργου 12 μήνες από την υπογραφή της σύμβασης, ήτοι μέχρι 10.8.2005, ενώ με την .../25.7.2005 απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου ... εγκρίθηκε παράταση του έργου μέχρι 10.12.2005, λόγω καθυστέρησης ολοκλήρωσης των εργασιών με υπαιτιότητα του Δήμου ... και του Ο.Σ.Ε. Κατόπιν αυτών, η διαχειριστική αρχή Π.Ε.Π. ... προέβη στον έλεγχο της ως άνω Πράξης δυνάμει της .../16.10.2006 απόφασης του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας ... συστήνοντας ελεγκτική ομάδα. Ο έλεγχος κάλυψε τη χρονική περίοδο υλοποίησης της Πράξης από 12.1.2004 έως 15.11.2006 και

κατέληξε στη σύνταξη της .../16.2.2007 έκθεσης ελέγχου υλοποίησης της Πράξης «Ανάπλαση οδού ... Δήμου ...», σύμφωνα με την οποία: α) δεν έχουν τοποθετηθεί τα κιγκλιδώματα διαχωρισμού των σιδηροδρομικών γραμμών από το οδόστρωμα, παρόλο που η τοποθέτησή τους, κατόπιν απαίτησης του Ο.Σ.Ε. τόσο για λόγους ασφαλείας λόγω της διέλευσης των τρένων όσο και για λόγους οριοθέτησης της ιδιοκτησίας της απαλλοτριωμένης από τον Ο.Σ.Ε. ζώνης, αποτελούσε δέσμευση του τέως Δήμου ... προς τη διαχειριστική αρχή, β) παρόλο που το έργο, σύμφωνα με το δηλωθέν στο Τεχνικό Δελτίο φυσικό αντικείμενο, συνίστατο στη διαμόρφωση των 750 μ. μήκους τμήματος της οδού ... με διαπλάτυνση αυτής, ώστε να διαθέτει συνολικό πλάτος 12 μ., σε δύο τμήματα αυτής, ήτοι: i) σε μήκος 35μ. μεταξύ των διατομών 37 και 38 και ii) σε μήκος 10μ. στη θέση της οδού ..., το έργο κατασκευάστηκε με μικρότερο πλάτος και ειδικότερα στη μεν πρώτη θέση με πλάτος 10,80 -10,50 μ., στη δε δεύτερη θέση με πλάτος 10,50 μ., με αποτέλεσμα η στένωση αυτή για μήκος 35μ. στο πρώτο τμήμα και για 10μ. στο δεύτερο τμήμα να καθιστά το δρόμο μη λειτουργικό, γ) δεν είχε αποπερατωθεί τμήμα της οδού στη θέση διασταύρωσης με την οδό ..., όπου διακλαδίζεται η γραμμή του τρένου και αφορά την προστασία και λειτουργία του «κλειδιού» μετακίνησης των γραμμών ΟΣΕ για την ασφαλή διέλευση των οδηγών. Σύμφωνα επομένως με τα αποτελέσματα του ως άνω ελέγχου, όπως καταγράφονται στην προαναφερθείσα έκθεση, το έργο δεν είναι ολοκληρωμένο και δεν εξασφαλίζεται η λειτουργικότητά του αυτοτελώς ή σε συνδυασμό με άλλο έργο και επομένως δεν πληροί τις προϋποθέσεις με βάση τις οποίες έγινε η ένταξή του στο μέτρο 3.8 του Π.Ε.Π. ... και για τον λόγο αυτό προτάθηκε από την ομάδα ελέγχου η απένταξη του έργου και η αναζήτηση του

συνόλου της χρηματοδότησης, ήτοι ποσού των 692.758 ευρώ, ως αχρεωστήτως καταβληθέντος. Επί της ως άνω έκθεσης, η οποία εγκρίθηκε με την .../23.4.2007 απόφαση του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας ..., ο τέως Δήμος ... άσκησε τις .../24.5.2007 αντιρρήσεις, προβάλλοντας ότι: α) η κρίση ότι το έργο δεν είναι ολοκληρωμένο και δεν εξασφαλίζεται η λειτουργικότητά του είναι υπερβολική, προς απόδειξη δε των ισχυρισμών του επικαλέστηκε την τεχνική έκθεση του μηχανικού ... με θέμα «ανάπλαση οδού ... - Δήμος ... - προσδιορισμός της σημασίας του συγκεκριμένου έργου και ορθολογική ένταξη αυτού στον στρατηγικό σχεδιασμό του Δήμου για τις μεταφορές», β) η τοποθέτηση κιγκλιδωμάτων δεν περιλαμβάνεται στο φυσικό αντικείμενο της απόφασης ένταξης του έργου και δεν επηρεάζει την ασφάλεια της οδού στο μέτρο που δεν διεξάγεται κυκλοφορία των τρένων ούτε θα διεξαχθεί ως την τοποθέτηση των κιγκλιδωμάτων και γ) όσον αφορά τις δύο στενώσεις της οδού ο Δήμος ολοκληρώνει τη διαδικασία των αναγκαίων απαλλοτριώσεων, η δε καθυστέρηση είναι η συνήθης στις περιπτώσεις αυτές. Με την .../21.8.2007 απόφαση του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας ..., οι ως άνω αντιρρήσεις απορρίφθηκαν στο σύνολό τους με την αιτιολογία ότι η συνημμένη τεχνική έκθεση του κ. ... δεν αιτιολογεί τα ευρήματα του ελέγχου όσον αφορά τη μη κατασκευή του έργου σύμφωνα με την απόφαση ένταξης και τη μελέτη, καθόσον οι γενικόλογες αναφορές αυτής ως προς τη λειτουργικότητα του έργου χωρίς τη χρήση προστατευτικού κιγκλιδώματος έρχονται σε αντίθεση τόσο με τη δέσμευση του Δήμου πριν την απόφαση ένταξης όσο και με την εκ νέου δέσμευσή του στο έγγραφο των αντιρρήσεων ότι πρόκειται να τοποθετηθούν τα εν λόγω κιγκλιδώματα. Περαιτέρω, έγινε δεκτό ότι δεν τεκμηριώνεται με ποιο τρόπο

εξασφαλίζεται η λειτουργικότητα του έργου με τη μείωση της διατομής που πραγματοποίησε ο Δήμος σε σχέση με την εγκεκριμένη μελέτη. Ακολούθως, εκδόθηκε η .../Α.Πλ.... απόφαση του Υφυπουργού Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, με την οποία επιβλήθηκε σε βάρος του τέως Δήμου ... δημοσιονομική διόρθωση ποσού 692.758 ευρώ.

Γ. Με βάση τις πραγματικές αυτές παραδοχές, το Τμήμα έκρινε ότι: ο επίδικος καταλογισμός παράσταται νόμιμος και αιτιολογημένος, διότι ο τέως Δήμος ..., με την ιδιότητα του Τελικού Δικαιούχου προέβη σε σοβαρές παρατυπίες κατά την υλοποίηση της επίμαχης Πράξης, οι οποίες είχαν ως αποτέλεσμα την παράβαση της κείμενης νομοθεσίας και των οικείων όρων της .../12.1.2004 απόφασης ένταξης, καθόσον αφενός σε δύο τμήματα της οδού ..., ήτοι σε μήκος 35μ. μεταξύ των διατομών 37 και 38 και σε μήκος 10 μ. στη θέση της οδού ..., το πλάτος της οδού δεν διαμορφώθηκε στα 12 μ. αλλά στα 10,80 - 10,50 μ. και στα 10,50 μ. αντίστοιχα, αφετέρου τμήμα της οδού ... στη θέση διασταύρωσής της με την οδό ..., όπου διακλαδίζεται η γραμμή του τρένου, δεν αποπερατώθηκε. Επιπλέον, δεν τήρησε τους όρους του Οδηγού Σχεδιασμού και Εφαρμογής Προγραμμάτων Ολοκληρωμένης Αστικής Ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες μικρής Κλίμακας του Μέτρου 3.8., ο οποίος συνιστά ειδικό πλαίσιο δεσμευτικό για τους φορείς που εντάσσονται στο Πρόγραμμα, αφού, παρά την ρητή δέσμευσή του προς τη διαχειριστική αρχή πριν την ένταξη του έργου ότι προκειμένου να γίνει αυτό λειτουργικό και ολοκληρωμένο θα προβεί με ίδιους πόρους στην προμήθεια και τοποθέτηση κιγκλιδωμάτων παράλληλα των σιδηροδρομικών γραμμών, δεν τοποθέτησε τα ως άνω κιγκλιδώματα. Για τον λόγο αυτό, το Τμήμα απέρριψε ως αλυσιτελή τον ισχυρισμό του Δήμου ότι,

εφόσον στην υποβληθείσα στην Περιφέρεια ... .. /2003 μελέτη του τέως Δήμου ... και στην ... /12.1.2004 απόφαση ένταξης της χρηματοδοτούμενης Πράξης δεν προβλεπόταν στο φυσικό αντικείμενο του έργου η τοποθέτηση κιγκλιδώματος κατά μήκος του άξονα των σιδηροδρομικών γραμμών, μη νομίμως η διαχειριστική αρχή εξάρτησε την κρίση της από μια εκκρεμότητα που αφορούσε τον Δήμο και τον Ο.Σ.Ε., δεχόμενο, επιπρόσθετα, ότι ο Δήμος γνώριζε εκ των προτέρων τη δεσμευτικότητα του ως άνω Οδηγού Σχεδιασμού και Εφαρμογής και ότι η χρηματοδότηση που έλαβε δεν είναι οριστική, αλλά μπορούσε να ανακτηθεί για λόγους νομιμότητας. Περαιτέρω, το Τμήμα απέρριψε ως αβάσιμους τους κάτωθι προβληθέντες ισχυρισμούς: α) έχουν πλέον συντελεστεί οι απαλλοτριώσεις και έχει αποκατασταθεί το πλάτος της οδού ... στα 12μ. μεταξύ των διατομών 37 και 38 για μήκος 35μ., ενώ το τμήμα μήκους 10μ. στο ύψος της οδού ... είναι ενταγμένο στην έγκριση του ρυμοτομικού σχεδίου του Δήμου με προβλεπόμενο πλάτος 12μ. και εκκρεμεί η ολοκλήρωση των διαδικασιών απαλλοτριώσεων, σύμφωνα με την ... /27.1.2014 βεβαίωση του Διευθυντή της Διεύθυνσης Προστασίας και Συντηρήσεως Τεχνικών Έργων του Δήμου ..., με την αιτιολογία ότι η επιγενόμενη, ήτοι μετά τη διενέργεια ελέγχου από τη διαχειριστική αρχή του προγράμματος, αποκατάσταση του πλάτους της οδού, δεν δύναται να θεραπεύσει την παραβίαση των σχετικών υποχρεώσεων του εκκαλούντος ως Τελικού Δικαιούχου, β) πρόκειται για εντοπισμένη και περιορισμένη παρατυπία σε σχέση με το σύνολο του έργου, η οποία τυγχάνει οφειλόμενη κατ' αντικειμενική κρίση σε δικαιολογημένη και συνήθη καθυστέρηση λόγω των ζητημάτων που ανακύπτουν κατά τη διαδικασία της πολεοδομικής ρυμοτόμησης και για τον λόγο αυτό πρέπει να είναι συγχωρητέα

και όχι πάντως τέτοιας έντασης που να δικαιολογεί δημοσιονομική διόρθωση του συνόλου της ληφθείσας χρηματοδότησης, με την αιτιολογία ότι αφενός ο ίδιος ο Δήμος δεν αμφισβήτησε τη διαπίστωση της ομάδας ελέγχου ότι δεν υλοποιήθηκε το φυσικό αντικείμενο της Πράξης σε σχέση με τις προβλέψεις της απόφασης ένταξης, αφετέρου οι ως άνω παρατυπίες συνιστούν μείζονα τροποποίηση των συμβατικών τευχών και των σχεδίων του έργου, καθιστώντας αυτό μη ολοκληρωμένο και λειτουργικό, γ) η μη αποπεράτωση τμήματος της οδού ... στη διασταύρωση, όπου διακλαδίζεται η γραμμή του Ο.Σ.Ε. στο ύψος της οδού ..., δεν επηρεάζει την ολοκλήρωση και λειτουργικότητα του έργου, με την αιτιολογία ότι με τον εν λόγω ισχυρισμό, ο Δήμος ομολογεί κατ' ουσίαν την ύπαρξη αποκλίσεων στο συμβατικό αντικείμενο του έργου, οι οποίες δικαιολογούν απόλυτα την κρίση της ομάδας ελέγχου ότι δεν υλοποιήθηκε το φυσικό αντικείμενο του έργου, δ) η δημοσιονομική διόρθωση για το συνολικό ποσό της εισπραχθείσας χρηματοδότησης επιβλήθηκε κατά παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας, με την αιτιολογία ότι αφενός υπήρξε μείζονα και κύρια τροποποίηση του φυσικού αντικειμένου του έργου, χωρίς μάλιστα ενημέρωση της διαχειριστικής αρχής, αφετέρου η μη υλοποίηση από τον τέως Δήμο ... των αναλαμβανόμενων δεσμεύσεων καθιστά το έργο μη λειτουργικό σε συνέργια με άλλες παρεμβάσεις στην περιοχή επέμβασης που προγραμματίστηκαν να υλοποιηθούν από ίδια χρηματοδοτικά μέσα του Δήμου, παρατυπίες οι οποίες, ενόψει της σοβαρότητάς τους και σύμφωνα με τους ρητούς όρους της χρηματοδότησης, δικαιολογούσαν την έκδοση της .../6.6.2008 απόφασης του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας ... και τη δυνάμει και του άρθρου 6 της κ.υ.α.

907/052/2.7.2003 αναζήτηση της δοθείσας σε αυτόν συνολικής χρηματοδότησης με την επιβολή σε βάρος αυτού της επίδικης δημοσιονομικής διόρθωσης.

VIII. Με τα δεδομένα αυτά και σύμφωνα με όσα έγιναν δεκτά στις σκέψεις IV έως VI, το δικάσαν Τμήμα με την προσβαλλόμενη απόφασή του, με την οποία απορρίφθηκε η έφεση του ήδη αναιρεσειόντος κατά της .../Α.Πλ..../12.9.2011 απόφασης του Υφυπουργού Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, περί επιβολής σε βάρος του, ως καθολικού διαδόχου του τέως Δήμου ..., δημοσιονομικής διόρθωσης ποσού 692.758 ευρώ, ορθώς ερμήνευσε και εφάρμοσε τις διέπουσες την επίδικη υπόθεση διατάξεις, ορθώς δε, υπήγαγε τα διαπιστωθέντα από αυτό πραγματικά περιστατικά, δεχθέν ότι ο αναιρεσειών, με την ιδιότητα του Τελικού Δικαιούχου προέβη σε σοβαρές παρατυπίες, κατά την υλοποίηση της επίμαχης Πράξης, οι οποίες είχαν σαν αποτέλεσμα την παράβαση της νομοθεσίας και των οικείων όρων της .../12.1.2004 απόφασης ένταξης, παρά τα όσα αντίθετα ο ίδιος ισχυρίζεται. Ειδικότερα, ορθώς το δικάσαν Τμήμα έκρινε ότι συνιστά ουσιώδη παρατυπία που επηρεάζει τη λειτουργικότητα του έργου, η μη διαμόρφωση του πλάτους της οδού ... στα 12 μέτρα καθ' όλο το μήκος της, αλλά με στένωση αυτής σε δύο τμήματα, ήτοι σε μήκος 35 μέτρων μεταξύ των διατομών 37 και 38 και σε μήκος 10 μέτρων, στη θέση της οδού ..., με πλάτος 10,80 έως 10,50μ., και 10,50μ., αντίστοιχα. Τούτο διότι, οιαδήποτε στένωση του οδοστρώματος και δη της τάξης των 1,5 μέτρων σε μήκος 35 στο πρώτο τμήμα και 10 μέτρων στο δεύτερο, κατά την κοινή πείρα και λογική, επηρεάζει τη ομαλή ροή των οχημάτων, τούτο δοθέντος ότι από τα 12 μέτρα προβλεπόμενου πλάτους, η σιδηροδρομική γραμμή καταλαμβάνει 4,5 μέτρα, με εκατέρωθεν των γραμμών

εναπομείναν πλάτος οδοστρώματος 3,75 μέτρα. Μετά δε την αφαίρεση των 1,5 μέτρων όπου υπάρχει στένωση, απομένει πλάτος οδοστρώματος 2,25 μέτρων, ήτοι το πλάτος αυτού περιορίστηκε κατά 40%, ενώ από κανένα στοιχείο δεν τεκμηριώνεται, κατά τα δεκτά από το Τμήμα γεγόμενα, με ποιο τρόπο εξασφαλίζεται η λειτουργικότητα του έργου μετά τη μείωση της διατομής που πραγματοποίησε ο Δήμος σε σχέση με την εγκεκριμένη μελέτη. Η σοβαρότητα δε και οι συνέπειες της ως άνω παρατυπίας θα ήταν εντονότερες, εάν ο αναιρεσείων είχε τοποθετήσει, ως όφειλε, τα προβλεπόμενα κιγκλιδώματα εκατέρωθεν της σιδηροδρομικής γραμμής, καθώς τα οχήματα, για τη διέλευσή τους δεν θα έκαναν χρήση του συνολικού πλάτους του οδοστρώματος, αλλά θα διέρχονταν αναγκαστικά μέσω των λοιπών τμημάτων της οδού εκατέρωθεν των γραμμών. Περαιτέρω, ορθώς το δικάσαν Τμήμα έκρινε ότι η επιγενόμενη, ήτοι μετά τη διενέργεια ελέγχου από τη διαχειριστική αρχή του προγράμματος, αποκατάσταση του πλάτους της οδού στα 12 μέτρα, μεταξύ των διατομών 37 και 38 για μήκος 35 μέτρων, οφειλόμενη, κατά τον Δήμο, σε δικαιολογημένη και συνήθη καθυστέρηση λόγω των ζητημάτων που ανακύπτουν κατά τη διαδικασία της πολεοδομικής ρυμοτόμησης, δεν δύναται να θεραπεύσει την παραβίαση των σχετικών υποχρεώσεών του. Τούτο δε διότι η έγκαιρη υλοποίηση της πράξης συνδέεται με την επίτευξη των στόχων του προγράμματος, όπως ορίζονται στο άρθρο 1 του Κανονισμού (ΕΚ) 1260/1999 και στις σχετικές αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ενώ η ανάκτηση της χρηματοδότησης, ως διοικητικό μέτρο αποκαταστατικού χαρακτήρα, επιβάλλεται ως απλή συνέπεια της μη τήρησης των όρων για τη λήψη και διατήρηση της ενίσχυσης, χωρίς να εξετάζεται ούτε η τυχόν μεταγενέστερη ολοκλήρωση του φυσικού αντικειμένου

του έργου (πρβλ. απόφ. ΔΕΕ Mittelulundusühing Jarvelaev, C-580/17, σκ. 97-98), ούτε η τυχόν υπαιτιότητα του τελικού δικαιούχου. Άλλωστε, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η διαδικασία απαλλοτρίωσης του έτερου τμήματος μήκους 10 μ. στο ύψος της οδού ..., σύμφωνα με όσα ισχυρίζεται και ο ίδιος ο αναιρεσείων, δεν έχει ολοκληρωθεί. Για τον ίδιο λόγο, ήτοι ότι η νομιμότητα της απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης κρίνεται κατά τον χρόνο έκδοσής της και συνεπώς οποιαδήποτε μεταγενέστερη διαφοροποίηση των συνθηκών αποβαίνει νομικώς αδιάφορη, τυγχάνει απορριπτέος ως αλυσιτελής ο ισχυρισμός ότι η ολοκλήρωση του έργου στη διασταύρωση της οδού ... με την οδό ... θα πραγματοποιηθεί μελλοντικά από συνεργεία του ΟΣΕ που διαθέτουν τα απαραίτητα τεχνικά μέσα, ανεξαρτήτως του ότι ο ίδιος ο αναιρεσείων, με τον προβαλλόμενο ισχυρισμό, όπως ορθώς επισημάνθηκε από την προσβαλλόμενη απόφαση, δεν αμφισβητεί ότι δεν υλοποιήθηκε το φυσικό αντικείμενο της Πράξης σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην οικεία απόφαση ένταξης. Περαιτέρω, ορθώς το δικάσαν Τμήμα έκρινε ότι η τοποθέτηση κιγκλιδώματος κατά μήκος του άξονα των σιδηροδρομικών γραμμών επί της οδού ... περιλαμβανόταν στο φυσικό αντικείμενο του έργου, αφού ο αναιρεσείων, κατά την υλοποίηση του έργου δεν τήρησε τους όρους του Οδηγού Σχεδιασμού και Εφαρμογής του επίμαχου Μέτρου 3.8, ο οποίος συνιστά ειδικό πλαίσιο για τους φορείς που εντάσσονται στο Πρόγραμμα (ΕΣ Ολ. 899/2017) και τούτο, παρά τη ρητή δέσμευσή του (πρβλ. απόφ. Π.Ε.Κ. της 12^{ης} Οκτωβρίου 1999, Conserve Italia Soc. Coop., C-216/96 σκ. 61), με το .../1.12.2003 έγγραφό του προς τη διαχειριστική αρχή, πριν την έκδοση της οικείας απόφασης ένταξης (.../12.1.2004), ότι προκειμένου το έργο να καταστεί λειτουργικό και ολοκληρωμένο θα προβεί με ίδιους πόρους

στην προμήθεια και τοποθέτηση κιγκλιδώματων κατά μήκος του άξονα σιδηροδρομικών γραμμών, και την εκ νέου δέσμευσή του με τις .../24.5.2007 αντιρρήσεις του επί της έκθεσης ελέγχου. Δοθέντος δε ότι η τοποθέτηση του προστατευτικού κιγκλιδώματος, που αφορά σε όλο το μήκος της Οδού ... που εντάχθηκε στην Πράξη, συνέχεται αναγκαίως και προεχόντως με την ασφαλή διέλευση τόσο των συρμών όσο και των οχημάτων που κινούνται επί της οδού και δευτερευόντως με τη διασφάλιση της ιδιοκτησίας του ΟΣΕ, δεν πρόκειται για εντοπισμένη, κατά παρέκκλιση των συμφωνηθέντων, εκτέλεση του έργου, όπως αβάσιμα προβάλλει ο αναιρεσείων, αλλά για σοβαρή παρατυπία. Επισημαίνεται δε, καίτοι κατά τον χρόνο του διενεργηθέντος ελέγχου, σύμφωνα με όσα ο ίδιος ο αναιρεσείων ισχυρίζεται, είχε ήδη διαμορφώσει τις υποδοχές παραπλεύρως της σιδηροδρομικής γραμμής, προκειμένου να τοποθετηθούν τα κιγκλιδώματα, τα οποία είχε προμηθευτεί, εκτιμώντας ότι είναι πιο ωφέλιμο για τους χρήστες του οδικού δικτύου και για τη ροή της κυκλοφορίας των οχημάτων η εκμετάλλευση του συνολικού πλάτους του οδοστρώματος και παρά την έκδοση σε βάρος του της επίμαχης απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης, με βαρύτατες, από δημοσιονομικής άποψης, για τον ίδιο συνέπειες, εξακολουθεί να μην συμμορφώνεται προς την ανωτέρω υποχρέωσή του, εμμένοντας ότι το «συγκεκριμένο έργο είναι ήδη αποπερατωμένο πλήρως ... εξυπηρετώντας τους πολίτες του Δήμου ... χωρίς ουδέποτε να έχει διατυπωθεί οιοδήποτε παράπονο» και ότι «αν ωστόσο» προέβαινε στην τοποθέτηση των κιγκλιδώματων «θα εξουδετέρωνε οιαδήποτε κυκλοφοριακή ροή επί της ..., διότι δεν θα υπήρχε χώρος επαρκής να διέλθουν αμφίδρομα με ασφάλεια τα οχήματα, με αποτέλεσμα να καθίσταται άχρηστο το έργο της ανάπλασης της οδού Επτανήσου και μάταιη

η διάθεση των πόρων για τον σκοπό αυτό». Ενόψει των ανωτέρω, ορθώς το Τμήμα ερμήνευσε και εφάρμοσε τις διατάξεις του ν. 2860/2000 καθώς και των λοιπών κανόνων δικαίου που διέπουν την επίδικη υπόθεση, ορθώς δε δέχθηκε ότι η επίμαχη Πράξη υλοποιήθηκε κατά παράβαση των οικείων όρων της .../12.2.2004 απόφασης ένταξης και του Οδηγού Σχεδιασμού και οι διαπιστωθείσες παρατυπίες λόγω της σοβαρότητάς τους δικαιολογούν την ολική ανάκτηση της χρηματοδότησης με την επιβολή τής σε βάρος του αναιρεσειόντος δημοσιονομικής διόρθωσης. Περαιτέρω, ο προβαλλόμενος από τον αναιρεσειόντα λόγος ότι τα αρμόδια όργανά του τελούσαν σε συγγνωστή πλάνη σχετικά με την υποχρέωση τοποθέτησης κιγκλιδώματος κατά μήκος της σιδηροδρομικής γραμμής δοθέντος ότι τούτο δεν είχε προβλεφθεί στην απόφαση ένταξης της Πράξης, ούτε συνεχόταν με τη λειτουργικότητα του έργου, είναι απορριπτέος ως απαράδεκτος, καθόσον δεν αποτελεί αντικείμενο αναιρετικού ελέγχου αιτίαση σχετικά με την εκτίμηση του αποδεικτικού υλικού και των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης (ΕΣ Ολ. 1523/2017, 3384/2015, 3850/2014). Τέλος, ο αναιρεσειών προβάλλει ότι κατ' εσφαλμένη ερμηνεία των αρχών της αναλογικότητας και της χρηστής διοίκησης, κρίθηκε από το δικάσαν Τμήμα ότι η επιβληθείσα δημοσιονομική διόρθωση για το σύνολο της καταβληθείσας χρηματοδότησης δεν παραβιάζει τις ανωτέρω αρχές, ενόψει του ότι οι διαπιστωθείσες παρατυπίες είναι εντοπισμένες, ήσσονος σημασίας και δεν παρακωλύουν τη λειτουργικότητα του έργου, η δαπάνη για την εκτέλεσή του περιορίσθηκε αποκλειστικά στο φυσικό αντικείμενό του και μάλιστα λιγότερο από το αρχικά προϋπολογισθέν, έχει ήδη συντελεστεί το μεγαλύτερο μέρος του, το οποίο έχει ήδη παραδοθεί προς χρήση στους κατοίκους της περιοχής, οι

οποίοι απολαμβάνουν τα οφέλη που προέκυψαν από την εκτέλεσή του, καθώς και ότι η ανάκτησή του θα προκαλέσει σε αυτόν ανεπανόρθωτη οικονομική βλάβη. Ο λόγος αυτός, κατά το σκέλος που αφορά στην αρχή της χρηστής διοίκησης είναι απορριπτέος προεχόντως ως απαραδέκτως προβαλλόμενος το πρώτον κατ' αναίρεση, ενώ κατά το σκέλος που προβάλλεται παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας είναι απορριπτέος, κατά την πλειοψηφούσα γνώμη, ως αβάσιμος. Τούτο διότι οι διαπιστωθείσες, κατά τις ουσιαστικές παραδοχές της προσβαλλόμενης απόφασης αποκλίσεις από τους όρους χρηματοδότησης της επίμαχης Πράξης συνιστούν, όπως ορθώς έκρινε το δικάσαν Τμήμα, μείζονα τροποποίηση του φυσικού αντικείμενου του έργου, χωρίς μάλιστα ενημέρωση της Διαχειριστικής Αρχής, καθιστώντας αυτό μη λειτουργικό σε συνέργεια με άλλες παρεμβάσεις στην περιοχή επέμβασης που προγραμματίστηκαν να υλοποιηθούν από ίδια μέσα του Δήμου. Ήτοι, α) το πλάτος του οδοστρώματος της οδού ... δεν ήταν το προβλεπόμενο σύμφωνα με την οικεία απόφαση ένταξης, αλλά εμφάνιζε στενώσεις σε δύο σημεία, γεγονός που επηρεάζει τη ομαλή ροή των οχημάτων, δοθέντος ότι στο κέντρο του οδοστρώματος διέρχεται η σιδηροδρομική γραμμή, η οποία, αναπόφευκτα περιορίζει το εναπομείναν εκατέρωθεν πλάτος οδοστρώματος, καθ' όλο το μήκος του, πλημμέλειες, οι οποίες δεν αποκαταστάθηκαν κατά τον προβλεπόμενο χρόνο εκτέλεσης το έργου, β) τμήμα της οδού στη θέση διασταύρωσής της με την οδό ..., όπου διακλαδίζεται η γραμμή του τρένου δεν υλοποιήθηκε και γ) δεν τοποθετήθηκαν τα αναγκαία προστατευτικά κιγκλιδώματα εκατέρωθεν της σιδηροδρομικής γραμμής κατά μήκος της οδού ..., πριν ο δρόμος δοθεί σε ασφαλή χρήση, καίτοι ο αναιρεσείων Δήμος είχε ρητά δεσμευτεί προς τούτο. Την τελευταία δε αυτή

υποχρέωση, όπως επισημάνθηκε και ανωτέρω, ο αναιρεσείων, καίτοι εκκρεμεί σε βάρος του η ως άνω απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης με το σύνολο της χρηματοδότησης, με ποσό καταλογισμού που συνεπιφέρει αρνητικό αντίκτυπο στη διαχείριση των οικονομικών του, όπως και το ίδιο άλλωστε ισχυρίζεται, εξακολουθεί να μην υλοποιεί, καθώς, κατά την κρίση του, το έργο είναι με αυτόν τον τρόπο πιο λειτουργικό. Συνακόλουθα, ορθώς, κατά την πλειοψηφούσα γνώμη, το δικάσαν Τμήμα έκρινε ότι η επιβολή δημοσιονομικής διόρθωσης για το σύνολο της καταβληθείσας χρηματοδότησης δεν αντίκειται στην αρχή της αναλογικότητας. Μειοψήφησαν η Πρόεδρος Ανδρονίκη Θεοτοκάτου, οι Αντιπρόεδροι Ιωάννης Σαρμάς και Γεωργία Μαραγκού και οι Σύμβουλοι Μαρία Αθανασοπούλου (ήδη Αντιπρόεδρος) και Αργυρώ Μαυρομάτη, οι οποίοι διατύπωσαν την ακόλουθη γνώμη: Οι διαπιστωθείσες, κατά τις παραδοχές της προσβαλλόμενης απόφασης, αποκλίσεις από τους όρους χρηματοδότησης της επίμαχης Πράξης δεν συνιστούν σοβαρή παρατυπία. Συγκεκριμένα, όσον αφορά στο πλάτος της οδού, το γεγονός ότι αποκαταστάθηκε, κατά το μεγαλύτερο μέρος, μετά τη διενέργεια του ελέγχου από τη διαχειριστική αρχή, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η παρατυπία αυτή ήταν εντοπισμένη και περιορισμένη, ενώ η τοποθέτηση κιγκλιδώματος, κατά μήκος του άξονα των σιδηροδρομικών γραμμών, δεν περιλαμβανόταν στο φυσικό αντικείμενο της απόφασης ένταξης του έργου, αλλά αποτέλεσε όρο της Γενικής Διεύθυνσης Υποδομής του Οργανισμού Σιδηροδρόμων Ελλάδος, ώστε να εγκριθεί η υψομετρική μελέτη της οδού .... Επομένως, εφόσον στον αναιρεσείοντα Δήμο επιβλήθηκε δημοσιονομική διόρθωση με ανάκτηση του συνόλου της δημόσιας επιχορήγησης, χωρίς περιορισμό, κατ' εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας,

με βάση τη φύση και την έκταση των παρατυπιών, οι οποίες δεν ήταν ιδιαίτερώς σοβαρές, όπως προεκτέθηκε, η προσβαλλόμενη απόφαση έπρεπε να ακυρωθεί, λόγω εσφαλμένης εφαρμογής του διέποντος την επίδικη σχέση νόμου. Η γνώμη, όμως, αυτή δεν εκράτησε.

Κατ' ακολουθία των ανωτέρω και εφόσον δεν υπάρχει άλλος αναιρετικός λόγος, η ένδικη αίτηση αναίρεσης πρέπει να απορριφθεί.

Για τους λόγους αυτούς

Απορρίπτει την από 28.12.2015 αίτηση του νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου (ν.π.δ.δ.), με την επωνυμία «Δήμος ...», ως καθολικού διαδόχου του ν.π.δ.δ. με την επωνυμία «Δήμος ...», για αναίρεση της 6079/2015 απόφασης του Ι Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Κρίθηκε και αποφασίστηκε στην Αθήνα, στις 6 Φεβρουαρίου 2019.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΑΝΔΡΟΝΙΚΗ ΘΕΟΤΟΚΑΤΟΥ

Η ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ
ΑΣΗΜΙΝΑ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση, στις 8 Ιανουαρίου 2020.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΑΡΜΑΣ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ